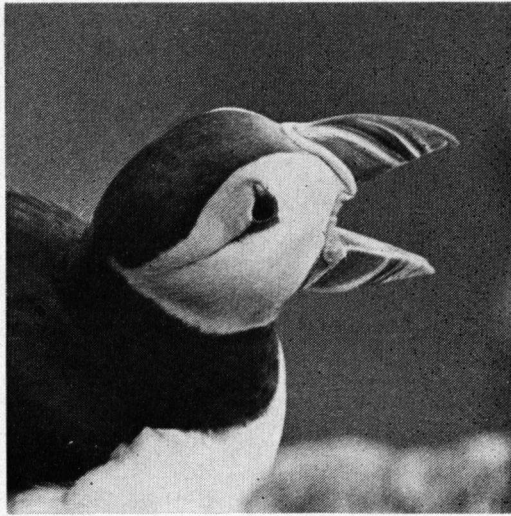

Een paar dagen te gast op een Noors vogeleiland

Door E. F. Haarman

Foto's: Roger Engvik

Papegaaidulker

'Kennen Sie Runde, der Vogelinsel?'. Deze woorden luidden voor mij de meest onvergetelijke dagen in van de vakantie reis, die ik zomer 1970 maakte naar Noorwegen. De mij volkomen onbekende Duitse jongen, die zo sprak, stond zich, net als ik, te scheren in een van de was-hokken op de camping van Geiranger. Hij moest aan mijn gezicht gezien hebben, dat een dergelijke zin ter eerste kennismaking bij mij effect zou hebben, of zijn ervaringen op het bedoelde eiland zaten hem zo hoog, dat hij het gewoon aan iedereen kwijt moest. In ieder geval had hij min of meer als vanzelfsprekend aangenomen,

dat ik Duits zou spreken, want hij begon onmiddellijk te vertellen over het kleine eiland met zijn vele vogels en weinige toeristen; niet verder dan een dag reizen van waar we ons nu bevonden. De Duitse namen van de vogels, die hij noemde, zeiden me op dat moment niet zoveel; met uitzondering van het woord 'Papageitaucher', wat volgens Peterson's Vogelgids wel degelijk vertaald mocht worden met 'papegaaidulker'. Nu was dat al heel lang een vogel, die ik graag een keer wilde zien, zodat op dat moment voor mij vaststond dat, wat ook de plannen waren geweest voor een verder reisdoel van de volgende dag, dit eiland voorrang moest hebben. De Duitser werd hartelijk bedankt voor zijn inlichtingen en wij gingen op de kaart van Noorwegen op zoek naar het eiland. Het stond er op, echter zonder vermelding hoe het te bereiken was, hetgeen we ook vergeten hadden te vragen. De kustplaats Ålesund leek ons echter dichtbij genoeg om te mogen veronderstellen dat het van daaruit per boot mogelijk moest zijn. De volgende dag in Ålesund bleek inderdaad, dat het eiland van daaruit via twee pontjes bereikbaar was. Het eerste pontje bracht ons 's middags nog naar Ulsteinvik, van waaruit we 's avonds met het andere pontje op ons vogeleiland aankwamen.

Runde, of Rundøy zoals het ook wel eens wordt aangegeven, is inderdaad een vrij klein eiland, niet langer dan vijf km en niet breder dan twee à drie km. Vanaf de noordkant, waar ook alle 270 inwoners hun huis hebben loopt het land geleidelijk op tot ongeveer 300 m boven zeeniveau, om dan aan de zuidkant op sommige plaatsen met een paar loodrechte rotswanden ineens op te houden.

Aan de noordzijde is een weg van een km of vier lang, die zelfs nog ergens door een tunneltje loopt. Via deze weg, die alle huizen met elkaar verbindt, kan men dus in de lengte richting vrijwel over het gehele eiland rijden.

Onderdak

Onze eerste zorg, toen we op de avond van de 5e augustus op Runde arriveerden was om aan onderdak te komen. Het weer was niet zo best en veel animo om de tent op te zetten was er niet, alhoewel er plaatsen genoeg waren die eventueel geschikt waren. Al in het haventje hoorden wij dat vrijwel aan het eind van de weg: 'in het-tweede-huis-aan-de-linkerkant-na-de-tunnel', wel kamers werden verhuurd aan ornithologen en vogelkenners. Nu ben ik verre van dat en mijn reisgezel evenmin, maar we namen aan dat een dergelijk zwaar onderscheid niet gemaakt zou worden. Op deze manier vielen we met onze neus in de boter. De heer Valland, die samen met zijn vrouw het huis bewoont, bleek namelijk de plaatselijke vogelwachter te zijn, een man die vrijwel alles weet van de vogels die op het eiland voorkomen. Daarbij is hij de meest bedaarde, bescheiden man die men zich kan voorstellen; die er niet tegen op ziet om zijn gasten twee, drie maal op een dag te begeleiden over de steile helling achter het huis om hen het eiland te laten zien.

Na een opwekkend maal en een verfrissend bad zorgde een Duitse familie, die al anderhalve week bij de Valland's in pension was, voor een kleine ontmoeting. In de kleine, maar gezellige woonkamer, die op dat moment vol lag met boeken over vogels, planten en stenen, kwam het gesprek, door mijn toedoen al gauw op de papegaauiduikers, die ik zo graag wilde zien. Nadat me was verzekerd dat 's zomers echt duizenden op het eiland broeden, kwam de mededeling dat juist een halve week terug het grootste deel vertrokken was, misschien wel alles. Dit werd beaamd door de heer Valland, die me echter een beetje gerust kon stellen door te zeggen dat er altijd achterblijvers zijn, die vooral met bewolkt weer gemakkelijk te vinden zijn, omdat ze dan veelal voor hun holletjes zitten te wachten tot de zon weer te voorschijn komt.

De Duitsers maakten me verder wild enthousiast, toen ze vertelden wat ze nog meer op het eiland hadden gezien. Ze vertelden van een kleine kolonie broedende Noordse stormvogels, waarvan ze iedere dag de jongen hadden geteld, van duizenden kuifaalscholvers, van een flinke kolonie Jan van Genten, van de raven, de drieteenmeeuwen, de zeekoeten, en de alken, waarvan er vele moesten zijn. Aan deze kant van het eiland ziet men voornamelijk zilverbmeeuwen, mantelmeeuwen, een paar eidereenden, geregeld een troep drieteenmeeuwen, en 's avonds en 's morgens vliegen de aalscholvers voorbij, die overdag in de fjorden vissen, zeiden ze. 'Boven' moest nog ergens een oehoe rondvliegen, de braakballen ervan konden ze me laten zien. Het enige waar ze tot nu toe iedere dag naar hadden uitgekeken en niet hadden gezien waren de zeearenden, die op een naburig eiland moesten broeden en die zo nu en dan op Runde werden gesignaleerd. De heer Valland vertelde me, dat hij er al verscheidene malen één had gezien, maar dat ze toch maar erg zelden deze kant uitkwamen.

De Duitse namen van de vogels gaven in het begin nogal wat moeilijkheden. Vooral het equivalent van de 'kleine jager' (Schmarotzerraubmöwe) deed een klein beetje vreemd aan; de Noorse naam (Tufio) leek me veel toepasselijker, omdat dit bij uitspreken enigszins lijkt op het geluid dat deze vogels voortbrengen. Steeds echter bracht de 'Vogelgids' uitkomst.

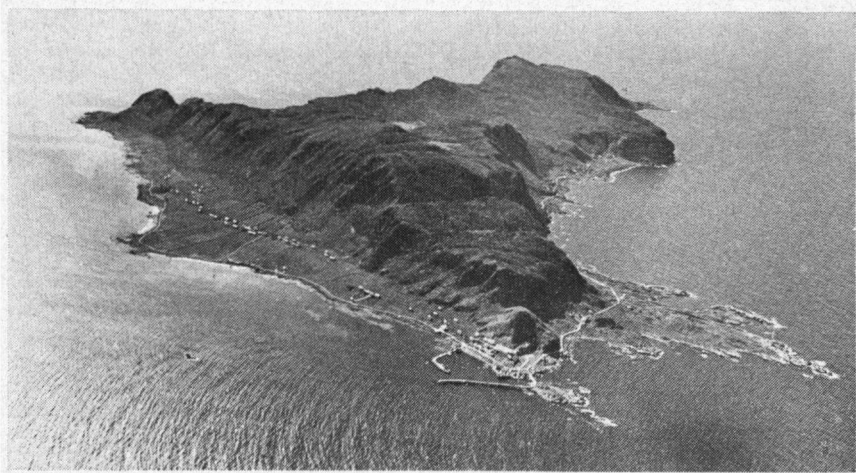
Later op de avond, na een blik in het gastenboek, was het me opgevallen dat het vooral Duitsers zijn, die het eiland bezoeken. Van de Nederlandse namen waar ik natuurlijk naar zocht vond ik er maar een stuk of vier. Dit verschil werd voor mij min of meer duidelijk, toen ik o.a. op de laatste bladzijde de naam van de Duitse prof. Steiniger ontdekte; hij bleek nog maar een paar dagen tevoren te zijn vertrokken. De Duitse familie die hem dus moest hebben meegemaakt

tijdens zijn verblijf op Runde, vertelde op mijn vragen zeer enthousiast over hun interessante ontmoeting met deze man, die al vaker op Runde bleek te zijn geweest en daar waarschijnlijk vooral in Duitsland wel bekendheid aan had gegeven. Voordat we naar bed gingen stelde de heer Valland voor ons de volgende ochtend te begeleiden naar de vogelrots. Niet te laat, zoals hij zei, want hoe eerder we boven zijn des te meer kans we hebben om de overgebleven papegaaiduikers te zien te krijgen.

Naar de vogelrotsen

Tot ons grote geluk was het die ochtend vrij zwaar bewolkt, zonder regen. Om een uur of negen togen we schuin achter het huis op weg tegen de toch nog vrij steile noordelijke helling op. De Duitser, die met zijn drie zoontjes was meegegaan, gaf de weg aan, terwijl de heer Valland, zoals van hem te verwachten was geweest, met kalme regelmatige passen, achteraan liep. De eerste vogel die me werd aangewezen was een raaf, die verrassend dichtbij om ons heen bleef cirkelen. De raaf had ik eigenlijk nog nooit bewust gezien, mogelijk dat ik er wel eens één voor een kraai heb aangezien, maar nu hij me werd aangewezen viel me toch zijn grote gestalte op, vooral toen hij ging zitten. De kromme snavel, waarnaar ik altijd gemeend had te moeten kijken, viel in het geheel niet op, wel de keiharde enigszins metaalachtige stem. Later zagen we ze steeds in groepjes van drie tot zeven, cirkelend en ruziemakend boven de rotsen. Onder het lopen vertelde de heer Valland ons, dat de raven in groepsverband steeds proberen om schapen van de rotsen af te jagen, door ze in het achterwerk te pikken. Een enkele keer lukt dit en dan wordt het ongelukkige dier beneden opgegeten.

Boven kwamen we eerst langs een kleine kolonie Noordse stormvogels, die tot op een meter of vijftig waren te benaderen via een tegenover liggende uitstekende rots. Door de verrekijsker waren ongeveer twaalf nesten met jongen te zien, totaal schatte ik, dat er 40-50 vogels zaten of in de buurt rondvlogen. De vliegende stormvogels leerde ik toen vooral op afstand tussen de drieteenmeeuwen herkennen aan hun stijve rechte vleugelslag. Het was leuk om deze vogels een tijdje te bekijken; hoe de jongen gevoederd worden, hoe de oudervogels elkaar begroeten, en hoe ze dan tijdenlang met elkaar lijken te converseren. Jammer genoeg herinner ik me daar de finesses niet meer van, misschien wel omdat de papegaaiduikers nog altijd een kleine obsessie voor me waren. Nu waren we er zo vlakbij en misschien waren de laatste wel net bezig uit te vliegen, vër weg

Runde in vogelvlucht

over zee om pas in de lente van het volgend jaar terug te komen. Mijn geduld werd nog even op de proef gesteld. Eerst moest nog een klein stukje worden geklommen over een paadje, dat vlak langs de steile rotswand loopt, toen eindelijk de machtige vogelrots in zicht kwam. Eerst de top, zo'n 260 m boven het water en dan de basis, schijnbaar peilloos diep, omspoeld door de zee, die bruisend tekeer ging tegen kleine rotsige uitsteeksels, die wel besneeuwd leken onder de vorgelderrie.

Hier moesten ze dus zitten! En onmiddellijk begon ik te zoeken. Jammer genoeg moest de eerste papegaaiduiker me worden aangewezen, die ik zelfs pas na lang zoeken met de verrekijker te zien kreeg. Maar al gauw ontdekten we er meer en meer, en we kregen in de gaten dat er nog honderden zaten, misschien wel duizenden. Ze waren kleiner dan ik me had voorgesteld, maar de tekening was mooier dan ik ooit op plaatjes had gezien. Hun prachtige dikke rode snavels en hun hel oranje platvoeten staken fel af tegen hun zwartwitte verenkleed, en ook tegen de rotswand, zodat ze daardoor het eerst opvielen. Veel van deze vogels zaten voor hun holen, zoals me was voorspeld. Maar vele andere vlogen af en aan, blijkbaar hadden die nog jongen. Ik heb geprobeerd de vis te ontdekken die de terugkerende vogels ongetwijfeld in hun snavels moesten hebben, maar alles ging zo snel, dat ik het beeld van de papegaaiduiker met het rijtje vissen in de snavel, zoals je dat zo vaak op foto's ziet niet in levende lijve voor ogen heb gehad.

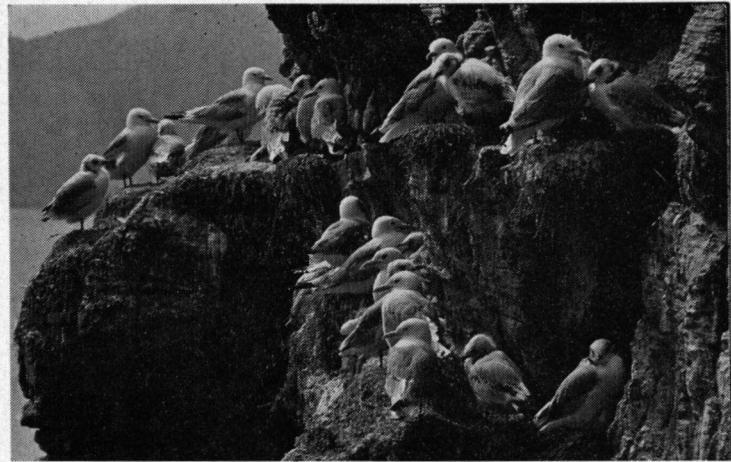
Overigens bleven ze op flinke afstand, veel te ver om met een normaal fotoestel een foto te kunnen maken, die in de verste verte ook maar ergens op zou lijken. De heer Valland en de Duitsers (die een week tevoren de papegaaiduiker nog op 2-3 m hadden kunnen fotograferen) stonden verbaasd over het grote aantal, dat er nog was. Ze zeiden dat we enorm geluk hadden en zo voelden wij dat ook.

Mool overzicht

Een klein eindje verder, op een plaats waar men een heel mooi overzicht heeft over de vogelrots, werden me de Jan van Genten aangewezen, die heel diep beneden als witte stippen op het water leken te drijven. Volgens onze begeleiders zweefden ze toch nog altijd zo'n 60 m boven het water. Door de kijker leken deze dieren op witte vliegende kruisen met zwarte banden aan de uiteinden van het dwarsstuk, omdat de vleugels vrijwel loodrecht op het lichaam gehouden worden en nauwelijks bewegen tijdens de vlucht.

Op een uitstekend stuk rots een paar meter onder het pad, ontdekten we een stel zeekoeten, waarvan één doodstil stond met op iedere voet een grijs donzig bolletje half verstopt onder moeders buikveren. Dit was zo'n innemend geheel, dat het echt het proberen waard was er een foto van te maken. Jammer genoeg is uiteindelijk op de dia wél de moeder te zien maar niet de jongen. Hier was het ook, dat zo ongeveer om de minuut op anderhalve meter afstand een alk strak voor zich kijkend onverstoort voorbij kwam vliegen. Doordat de vleugels zo snel bewogen, leek alleen het zwarte lichaam volkomen rechtlijnig als een torpedo voorbij te schieten. Dit werkte op mijn lachspieren op dezelfde manier als de grote onverstoortbaarheid van pinguïns, waar de alk en de zeekoet toch veel van weg hebben, dat steeds weer doet.

Een klein eindje terug, na een korte afdaling langs een vrij steil pad, wachtte ons een nieuwe verrassing. Hier stond een klein groepje aalscholvers op een paar rotsblokken ons nieuwsgierig aan te kijken. We stonden op een meter of 15 afstand en de heer Valland zei, dat we rustig dichterbij konden gaan staan, omdat verscheidene vogels nog jongen hadden. Heel voorzichtig zijn we toen naar ze toe geklommen, probeerend ons zo rustig mogelijk te verplaatsen. Op ongeveer 6 m afstand vond ik dat we al heel dichtbij stonden, duidelijk was de groenig iriserende glans te zien op de veren van de drie vogels die het dichtst bij bleven zitten. De Duitsers seinden dat we nog veel dichterbij konden komen,

Broedende drieteenmeeuwen op de vogelrots waar elke plaats goed benut is

voor de zekerheid heb ik daar maar vast een foto gemaakt, en ook één op 4 m, en nog één op 3 m, tot ten slotte op anderhalve meter afstand de voorste aalscholver wat zenuwachtig met het lichaam heen en weer begon te schommelen, daarbij ontzettend komische blaasgeluiden makend, met zijn kop naar ons gericht, ongeveer zoals een gans dat zou doen. De kuif stond hierbij rechtop, wat het geheel nog koddiger maakte. Net op het moment dat het dier aanstalte maakte om weg te vliegen, kon ik de laatste foto maken, die ook het best gelukt is. Een paar minuten hebben we daar nog doodstil zitten kijken, waardoor een groot grijs jong even gedacht moet hebben, dat het gevaar geweken was en op zijn grote platvoeten onder een rotsblok vandaan kwam. Hij bleef ons even heel scheef aankijken, om daarna met grote snelheid rechtsomkeert te maken, zijn donker hol weer in. Om de dieren niet verder te verstoren zijn we toen weer naar boven gegaan. Nog ongeveer een uur hebben we daar rondgelopen, om de grote troepen drieteenmeeuwen te bekijken, die de hele dag lijken te baden in twee meertjes in een komvormig dal bovenop het eiland; en om ten westen van de vogelrots te zoeken naar nog met papegaaiduikers bezette nesten, waar ze gemakkelijker te bereiken zijn. De hollen waren hier echter allemaal al verlaten.

Al met al was deze tocht vermoeiend genoeg, zodat we het 's middags dichter bij huis gezocht hebben. Aan de zeekant, waar tussen de basaltblokken (vreemd genoeg) vele schapenschedels liggen, hebben we de eidereenden bekeken en de drieteenmeeuwen, die zoals de Duitsers vertelden, in troepverband bij toerbeurt in zee gaan baden en in de meertjes boven. Een wonderlijk bijna betoverend mooi gezicht was het te zien, hoe na acht uur in de rossige doodstille avondlucht de aalscholvers in groepjes van drie tot acht laag over zee terug kwamen vliegen van hun dagje vissen in de fjorden. Tot dat het om een uur of half elf donker was bleven er troepjes binnenkomen, die zeer waarschijnlijk de volgende morgen vroeg weer op pad zouden zijn.

Van een andere kant bekeken

De boottocht rond het eiland, de volgende dag gaf ons een goede aanvulling van wat we boven vanaf de rotsen al hadden gezien. De vissersboot, die we voor deze tocht hadden gehuurd, voer vanuit het haventje vrij snel langs de zuidkant van het eiland naar de vogelrots, die er van hier nog massiever en indrukwekkender uitzag. De schipper leidde ons hier, langzaam varend, vlak langs grote kolonies broedende Noordse stormvogels en drieteenmeeuwen. Bij de

Noordse stormvogels, die wij vrij dichtbij konden bekijken, werd ik nu gezezen op de vreemdsoortige snavel. De twee buisjes, bovenop de snavel van deze vogel, waren me tevoren nog niet opgevallen. Er werd me verteld dat heel vroeger veel meer vogelsoorten een dergelijke 'Röhrennase' hadden en dat deze stormvogel dus als een in de evolutie vrij oude vogel wordt beschouwd.

Onder de vogelrots zelf konden we omhoogkijkend, inderdaad zo'n 60 m hoger de grote kolonie Jan van Genten zien, maar omdat het water nogal woelig was en we daarom onze kijkers moeilijk op één punt gericht konden houden, was daar op dat moment niet al te veel te onderscheiden. Wel konden we de vliegende Jan van Genten bekijken, omdat vele vlak boven de boot hun statige vlucht uitvoerden, duidelijk was hierbij de gele kop te onderscheiden. Evenmin echter als we dat van de papegaaaiduikers zagen, waren deze grote vogels bereid binnen ons gezichtsveld hun duikvlucht, het water in, uit te voeren. Zo merkten we ook hier dat we eigenlijk net te laat waren om de papegaaaiduikers goed te zien. De Duitsers hadden ze een week tevoren nog vlak bij de boot zien zwemmen en vissen; nu zagen we er, tot mijn grote spijt, niet één. Na een flinke woelige tocht was ik blij, toen we weer in het haventje aan land stonden; het laatste half uur van deze reis was mijn conditie niet erg ten goede gekomen.

Raven

's Middags was ik met twee van de Duitse jonnetjes direct achter het huis een steile klim begonnen om op die manier te proberen wat sneller bovenop het eiland te komen; ik wilde proberen de raven en de aalscholvers te filmen. Een meter of vijftig onder de top van de helling zaten we wat uit te blazen. Nét had ik de jongens gezegd, dat ik nog geen gelegenheid had gehad de raven naast de kraaien te vergelijken, toen één van hen recht naar boven wees naar een grote vogel temidden van een grote troep kleinere. Hij zei dat ik die raaf maar eens moest vergelijken met de bonte kraaien die er om heen vloegen. Direct daarop gaf hij een schreeuw en op dat zelfde moment had ik het door... deze vogel was geen raaf, maar een zeearend. Hoe konden we hem o't voor een raaf oehouden hebben. Nu zagen we het duidelijk: we hadden ons het eerste oenblik laten misleiden door de hoogte waarop de vogels vloegen; dit moest een zeearend zijn. Zwevend op zijn enorme, brede vleugels oled de stootvogel op ca. 60 m boven ons voorbij, omringd door raven, waarvan we enige oenblikken terug dachten dat het kraaien waren, en meeuwen die constant duikvluchten op hem ondernamen. Zo nu en dan zwiepte de grote vogel met een kalme maestueuze vleugelslaag een wat al te lastige meeuw van zich af, om daarna weer met een zelfde onverstoortbaarheid, zo nu en dan cirkelend, zijn weg te vervolgen.

Ik wist niet wat als eerste te doen, mijn kiiker pakken om het dier goed te bekijken, mijn tas ooenmaken om mijn filmcamera er uit te prutsen of naar boven te rennen om hem zo lang mogelijk in het oog te kunnen houden. Omdat de camera noaal verstopt zat ben ik beonnen met de verrekiiker. Toen hii uit het oezicht dreigde te verdwinen, renden we zo hard we konden tegen de steile helling op, om boven nog een olimp van de grote vogel op te kunnen vanden, voor hii achter de rotsen aan de noordkant van het eiland verdween. Misschien dat we hem twee, mogelijk drie minuten hebben kunnen bekijken, maar van alle indrukken, die ik op het eiland heb oonedaan, zijn deze oenblikken, dat ik zo onverwachts en van zo dichtbij, deze machtige stootvogel heb kunnen aanschouwen, de oeweldigste oeweest.

Met trillende knieën van de snelle klim en van oowindina zijn we toen verder oelonen in de richting van de twee meertjes. Daar leidde een kleine laag, die ik overigens op het eerste oezicht voor een valkie had oehouden, ons nog verder naar de andere kant van het eiland. We probeerden hem te volgen in de hoop dat we zijn iongen te zien zouden kriiden: volgens de iongens moest het dier ergens een nest hebben. Het lukte natuurlijk niet, omdat voor zoiets meer geduld nodig is, dan wij op dat moment hadden.

Aan de westzijde opvliegende kuifaalscholvers en alken. Op de achtergrond de rotsen waar de drieteenmeeuwen broeden.

Tot onze grote verbazing zagen we, bij de vogelrots gekomen, op dezelfde hoogte zwevend, als wij ons bevonden, onze zeearend terug. Dit keer wat verder af, maar toch dichtbij genoeg om te kunnen filmen. Op mijn gemak heb ik toen de laatste meters film, die nog op het toestel zaten vrijwel opgeschoten op deze vogel, die een uur tevoren zo'n geweldige indruk had gemaakt. Ongeveer een half uur hebben we hem daarna nog kunnen bekijken, liggend op het gras, een kleine driehonderd meter boven de zee. Soms zweefde de vogel lager, zodat we hem dan ook van boven konden bekijken. Omdat we op zulke momenten geen witte staart konden ontdekken, wisten we later, uit het vogelboek, dat het een jong moet zijn geweest. Ver weg, als een stipje zagen we hem op het laatst gezelschap vinden van een ander stipje, dat op dezelfde manier cirkelend verdween boven het eiland, waarvan de heer Valland ons had verteld dat ze daar broedden. Vast en zeker is die ander ook een zeearend geweest, zodat we thuis trots konden vertellen twee zeearenden te hebben gezien.

Van het filmen van de raven is daarna niets meer gekomen en voor de aalscholvers bleek uiteindelijk nog een seconde of vier film over te zijn.

Het afscheid de volgende morgen vroeg viel zwaar, maar één belofte hadden we onszelf en de familie Valland gedaan; we komen terug, maar dan wat eerder in het seizoen.

● E. F. Haarman, Grote Haar 31, Gorinchem.

LITTERATUUR:

Engvik, Roger (1971): Fuglene på Runde (met Engelse en Duitse tekst). Ålesund.

Johansen, Olaf (1971): Runde's fuglefauna. Fauna 24: 145-156.

Stritter, W. (1960): Rijk vogelleven voor de Noorse kust. Het Vogeljaar 8: 127-128.